

gen efter en helhedsopfattelse, der ledte Bang til marxismen og som en logisk følge heraf til socialdemokratiet.

På denne måde legitimerer Rüdiger valget af den teoriinterne indfaldsvinkel til Bangs forfatterskab. Som læser stiller man sig dog det spørgsmål, om mennesket Bang og mennesket Bangs omgivelser slet ingen rolle spillede i denne proces?

Anden del om Bangs materialistiske historieopfattelse og den historiske materialisme i Socialdemokratiet og 2. Internationale udgør tyngden i afhandlingen. Bangs materialistiske historieopfattelse bestemmes ud fra en undersøgelse af basis og overbygning, af udviklingsbegrebet og socialismebegrebet. Med Mogens Rüdiger kan man give Bang prædikatet ortodoks marxist i kautskiansk forstand – også selv om Bang ikke overtog hele Kaustkys teori-kompleks, f.eks. gik Bang ikke ind for ultraimperialismeteorien. Udviklingsbegrebet var i centrum. Troen på en naturnødvendig evolution delte Bang og Kautskys med mange andre af datidens teoridannelser. Darwinismen spillede her en stor rolle. Såvel den fremherskende opfattelse i 2. Internationale som Bang opfattede marxismen som en evolutions-videnskab uden om det filosofiske dialektikbegreb.

Gustav Bangs afhængighed af de fremherskende dogmer i 2. Internationale var – som for alle andre datidige marxistisk-orienterede teoretikers vedkommende – stor. I forhold til, hvad der allerede tidligere er skrevet om dette emne, finder jeg, at Rüdiger bruger rigelig med plads til at påpege denne sammenhæng. Dertil kommer en efter min opfattelse forkert vurdering af, hvorledes Lasalles indflydelse med Erfurter-programmet (1891) forsvandt fra 2. Internationale. Lasalles statsopfattelse forsvandt ikke med Erfurterprogrammet. Netop derfor be-

stemte Bang – som Rüdiger selv beskriver det: »... Socialdemokratiets opgaver til at være arbejdet for reformer i overensstemmelse med den objektive udvikling og med henblik på en gradvis erobring og omformning af staten og statsapparaterne« (s. 297).

Det havde været mere interessant at læse yderligere om, hvorledes det kunne gå til at Bang – som Rüdiger så udmærket påviser det – samtidig med overgangen til marxismen fastholdt en positivistisk indfaldsvinkel til historiestudiet, ja faktisk så det som en opgave at kombinere disse to størrelser. En god iagttagelse, som jeg imidlertid ikke synes, Rüdiger kommer tilstrækkeligt »ned under«. Netop positivismen og 2. Internationales evolutions-optimistiske marxisme havde og har vel som udløber af det 19. århundredes rationelle tro på videnskaben mange fælles karaktertræk. Måske er det Rüdigers strukturalistiske marxismeforståelse, der her kommer til kort. Inden for Frankfurterskolen har flere arbejdet med ovennævnte problemstilling f.eks. Albrecht Wellmer med afsnittet »Der heimliche Positivismus der Marxschen Geschichtsphilosophie« i »Kritische Gesellschaftstheorie und Positivismus« (1971).

Jørn Hansen

Claus Bjørn: *Markus Peter Blem's liv og virke 1848-1915. Landmand. Kreditforeningsmand. Andelsmand. Folketingsmand.* (1987). 136 s. ill.

M. P. Blem tilhørte en bornholmsk gårdmandsslægt og voksede op i et hjem, præget af dygtigt landmandskab og af de politiske og folkelige rørelser efter 1849-forfatningens gennemførelse. Som ung deltog han ivrigt i skytteforeningsbevægelsen, var et par gange på højskole og blev stærkt præ-

get af grundtvigianismen. Som ung venstre-gårdmand begyndte han i første halvdel af 1870'erne sit samfundsmæssige virke som kommunalpolitiker og i Bornholms landøkonomiske forening, og efter Estrups 1. provisorium i 1877 gik han ind i de af venstrepartiet oprettede grundlovsværneforeninger og blev fra 1881 partiets folketingskandidat i Rønne-kredsen, som han repræsenterede til 1909. Trods sin interesse for sagpolitikken – og forsvaret – tilhørte han nærmeste venstres radikale fløj og var 1894 blandt forligsmodstanderne. 1901 var han en alternativ kandidat til Ole Hansens landbrugsmministerpost. Udover sit politiske arbejde øvede han en væsentlig indsats i andelsbevægelsen, bl.a. som andelsudvalgets første formand 1899-1908. Han blev desuden tidligt tilknyttet Østifternes Kreditforening, hvor han fra slutningen af 1880'erne havde betydelig indflydelse og sluttelig 1907-1915 be-

klædte posten som landbrugskyndig direktør.

Om denne 2. geleeds-venstrepolitiker og samtidig en typisk/fremtrædende repræsentant for den organisatorisk aktive andelsbonde har Claus Bjørn her givet en lettilgængelig livsbeskrivelse. Bogen er skrevet for og udgivet af Blem-slægten og bygger fortrinsvis på trykt kildemateriale. Der er således på ingen måde tale om en mere dybtboende biografisk eller politisk analyse. Men gennem den nuancerede skildring af Blems livsforløb, hans udvikling og mangeartede samfundsmæssige aktiviteter bidrager bogen til at give et godt indblik i, hvordan de politiske og nationale strømninger ved århundredets midte sammen med højskolepåvirkningen gav baggrund for gårdmandsstændens selvudfoldelse og voksende deltagelse i det offentlige liv.

Erik Korr Johansen

DET 20. ÅRHUNDREDE

Karl Christensen: *»Min spanske krig. Erindringer fra internationale brigaders luftbatteri »Argument Dimitrov« 1936-1937«*. Historisk introduktion ved Henrik Scriver. (SP Forlag, 1987). 196 s., 145 kr.

Carsten Jørgensen: *Fra Bjelkes Allé til Barcelona, Danske frivillige i Spanien 1936-39*. Forord ved Klaus Ribbjerg. (Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, 1986). 230 s.

Godt 50 år efter den spanske borgerkrigs afslutning udkom to bøger på dansk, der hver for sig rummer fine kvaliteter. Men som begge er ladt i stikken af forlagene - med det resultat, at de begge forekommer uoverskuelige.

Karl Christensens *»Min spanske krig. Erindringer fra den internationale brigades luftbatteri »Argument Dimitrov«, 1936-1937«* rummer for så vidt beretninger fra borgerkrigen, der udmærket kunne have været repræsenteret i Carsten Jørgensens *»Fra Bjelkes Allé til Barcelona, Danske frivillige i Spanien 1936-39«*. Erindringerne, der synes afsluttet i 1986, rummer dog selvfølgelig tilbageblik, der gør, at de sætter Karl Christensens senere erfaringer og politiske opfattelse i perspektiv.

Karl Christensen, der efter hjemkomsten fra Spanien fortsatte sit medlemskab siden 1933 af DKP indtil 1956, deltog som hovedparten af de frivillige i modstandskampen, 1941-45.